

ISTINA O GENOCIDU¹

THE TRUTH ABOUT GENOCIDE²

Sažetak

*Tekst je osvrt na knjigu Smaila Čekića **Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini** (Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, 2012).*

Summary

*This text is a review of a book by Smail Čekić under the title: “**The Genocide and Truth about Genocide in Bosnia and Herzegovina**, University of Sarajevo and the Institute for Researching the Crimes against Humanity and International Law, Sarajevo, 2012.*

Simon Wiesenthal, poznati lovac na naciste koji je čitav život posvetio dokumentiranju genocida i zadovoljavanju pravde žrtvama, dao je uvjerljiv razlog Royu Gutmanu da 1993. godine napiše svoju čuvenu knjigu o genocidu u Bosni i Hercegovini pod naslovom *Svjedok genocida*. „Svima nama je potreban alibi kako bismo mogli reći da nismo šutjeli, da smo izvještavali ljude, da smo učinili sve kako bi javnost doznala o tome.“ Slično Wiesenthalu, i profesor Smail Čekić, kao autoritativan naučni istraživač te kao osnivač i direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, već više od 20 godina predano, savjesno i sa jedinstvenom energijom proučava, istražuje

---

¹ Tekst je prikaz knjige Smaila Čekića, **Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini**, Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, 2012

² Text is a review of a book **The Genocide and Truth about Genocide in Bosnia and Herzegovina**, by Smail Čekić, Sarajevo, University of Sarajevo and the Institute for Researching the Crimes against Humanity and International Law, 2012

i dokumentira genocid počinjen u Bosni i Hercegovini 1992–1995. godine.

Rezultat tih istraživanja je i najnovija knjiga profesora Čekića *Genocid i istina genocida u Bosni i Hercegovini*. Autor se u ovom naučnom djelu, kako sam kaže u „Uvodnim napomenama“, ne bavi definicijama pojmova zločina genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnih zločina, zločina protiv mira (agresija), niti drugim pitanjima međunarodnog krivičnog i humanitarnog prava, ali ni pitanjima historije holokausta i genocida, čime se obično bave djela udžbeničke prirode, o čemu je i dr. Čekić već ranije publicirao veći broj radova.

Da podsjetimo na osnovno – Međunarodna konvencija o genocidu zabranjuje ubijanje ili nanošenje zla pripadnicima nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe s namjerom da je se potpuno ili djelimično uništi, ili nametanje mjera koje bi onemogućile reprodukciju grupe. „Mnogo je oblika genocida. Ne morate sve da poubijate da biste izvršili genocid. Ovdje je sigurno riječ o genocidu“, rekao je Simon Wiesenthal Royu Gutmanu, autoru knjige *Svjedok genocida*, svoju ocjenu o genocidu u Bosni i Hercegovini.

Profesor Čekić potcrtava da su u ovom njegovom naučnom djelu iznesena naučna saznanja do kojih se došlo pretežno empirijskim istraživanjem genocida u Republici Bosni i Hercegovini, a posebno o sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenice, jula 1995.; da ta saznanja sadrže bitne odrednice naučnog saznanja te da je to naučno saznanje u osnovi naučne istine o genocidu, dakle da je riječ, imajući u vidu strukturu i sadržaj djela, o naučnoistraživačkoj studiji.

Osnovu bitnog sadržaja knjige u kojoj Čekić prezentira rezultate provedenih naučnih istraživanja jeste genocid i istina o genocidu u Republici Bosni i Hercegovini nad Bošnjacima, nacionalnoj, etničkoj i vjerskoj grupi kao takvoj.

U prvom djelu knjige autor prezentira ogromnu dokumentacionu građu na osnovu koje je proveo potrebna naučna istraživanja, proučavanja i analize, iz kojih jasno proizlazi da je znanstvenim metodama utvrđeno da je na području u sigurnoj zoni i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, u julu 1995. godine, nad Bošnjacima RBiH izvršen zločin genocida. Istu činjenicu su potvrdili i međunarodni i nacionalni sudovi.

Značajno u pogledu naučne vjerodostojnosti i moralnog kredibiliteta je to da je do identičnih rezultata došlo i istraživanje Vlade Republike Srpske odnosno Komisije za istraživanje događaja u Srebrenici i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. godine.

Opredjeljujući se da u ovom naučnom djelu saopći naučnu istinu baziranu na rezultatima pretežno empirijskog naučnog istraživanja genocida u navedenom prostoru i vremenu, autor naglašava da je izvršeni genocid na tom prostoru ustvari eklatantan primjer izvršenog genocida u RBiH, čiji prostor je za razliku od desetina općina – od Prijedora, Nevesinja i Foče, preko Višegrada, Brčkog i Bratunca, do Zvornika i Bijeljine – gdje je također izvršen zločin genocida, označen i imenovan teritorijom Ujedinjenih nacija, što je dodatno stvorilo obavezu njegove zaštite, a posebno odbranu teritorije i zaštitu civilnog stanovništva na toj teritoriji. Taj izvršeni genocid nad Bošnjacima RBiH ustvari je nešto što je učinjeno na prostoru 14 općina istočne Bosne. Autor navodi da rezultati provedenih naučnih istraživanja i istraživanja koja su u toku potvrđuju da je zločin genocida nad Bošnjacima u RBiH na kraju dvadesetog stoljeća izvršen u svim okupiranim i gradovima u opsadi.

Polazeći od naučnih i drugih saznanja, utemeljenih na relevantnim naučno-teorijskim izvorima i bitnim rezultatima empirijskih naučnih istraživanja, autor već u „Uvodnim napomenama“ precizira da mnoštvo validnih izvora različite provenijencije nedvosmisleno potvrđuju da je

- a) na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršena klasična oružana agresija, odnosno zločin protiv mira i sigurnosti, i
- b) da je na okupiranim teritorijima međunarodno priznate RBiH izvršen nad Bošnjacima najveći zločin, zločin genocida.

Naučne činjenice proizašle iz rezultata dosadašnjih naučnih istraživanja potvrđuju naučnu istinu kroz niz bitnih odredbi koje autor detaljno i precizno u velikom nizu od tridesetak tačaka elaborira, među kojima su i slijedeće:

1. da su agresija na RBiH i genocid nad Bošnjacima bili *isplanirani* (intelektualno, ideološki, politički, vojno, ekonomski, medijski, obavještajno, psihološki itd.) sa jasno postavljenim *ciljem*, *naređeni* sa nadležnih političkih i vojnih mjesta i *izvršeni* planski, sistematski i organizovano;
2. da je oružana agresija, osvajački rat protiv Bosne i Hercegovine, bila sastavni dio Miloševićeve i Tuđmanove

- državne politike, u čije ime je najveći dio BiH okupiran, a Bošnjaci ubijani, protjerivani i odvođeni u koncentracione logore samo zbog njihove *nacionalne, etničke i vjerske* pripadnosti i osvajanja njihovog životnog prostora;
3. da je genocid nad Bošnjacima, u skladu sa velikosrpskom ideologijom, politikom i praksom, vršen u kontinuitetu do kraja 1995. Namjera da se Bošnjaci istrijebe postojala je od početka. Imajući u vidu toleriranje njihovih postupaka od UN-a, vodećih država Zapada i tzv. međunarodne zajednice, izvršioци genocida su smatrali da će *via facti* doći do legalizacije genocida kao političke prakse;
  4. da je u sistematskom i planiranom genocidu u sigurnoj zoni i oko sigurne zone UN Srebrenice, jula 1995, učestvovalo, prema rezultatima istraživanja Vlade Republike Srpske, preko 25.000 ljudi;
  5. da je u toj srebreničkoj „operaciji ubijanja“, prema tačno utvrđenom obrascu, u četiri dana likvidirano preko 8.000 Bošnjaka zbog njihove nacionalne, etničke i vjerske pripadnosti i što su živjeli na teritoriji koju je, u skladu sa velikosrpskim projektom, srpski agresor planirao osvojiti i pripojiti Srbiji itd.

Autor skreće pažnju posebno na to da su agresija na RBiH i genocid nad Bošnjacima prouzrokovali mnogobrojne i složene posljedice sa dugoročnim trajanjem, što će bitno utjecati na politički, društveni, ekonomski, socijalni, kulturni i demografski razboj BiH. Među tim posljedicama je i činjenica da je Dejtonski sporazum legalizirao rezultate ideologije, politike i prakse genocidnog karaktera onih koji su i izvršili agresiju i genocid, što trajno dovodi u pitanje stabilnost BiH, njezin političko-pravni i državni kontinuitet, suverenitet i nezavisnost te mogućnosti održanja, razvoja i unapređenja kvaliteta zajedničkog života, a time i univerzalne ljudske vrijednosti, slobode i prava, civilizacijske i kulturne tekovine.

U centralnom poglavlju knjige pod naslovom „Istina o genocidu“ profesor Čekić na oko 450 stranica teksta iznosi enciklopedijski volumen pouzdanih podataka i informacija, činjenica, dokumenata, svjedočanstava, navoda, dokaza i analiza kojima je oblikovao potresnu antičku sliku naučne istine o zločinu genocida nad Bošnjacima u RBiH na kraju dvadesetog stoljeća, posebno u dolinama rijeka Drine, Neretve, Save,

Une, Lašve, te u Bosanskoj Posavini, a naročito o genocidu u sigurnoj zoni i oko sigurne zone UN Srebrenice, jula 1995. Učinio je to kroz osam podnaslova koji čine jedinstvenu cjelinu prezentacije, analize i zaključaka.

Sagledavajući genezu pitanja Podrinja u velikosrpskoj ideologiji, politici i praksi, autor ističe da je Podrinje u cjelini, sa svojih 14 općina i apsolutnom većinom bošnjačkog stanovništva, područje od ogromne strateške važnosti za velikosrpski projekat od početka devetnaestog stoljeća, posebno od tridesetih godina i Berlinskog kongresa 1878, a kao predmet aspiracija naročito naznačeno u Garašaninovoj koncepciji „Načertanija“ da „Srbija ne sme ostati mala“ i da se mora „rasprostraniti“. Za vrijeme aneksione krize u BiH, 1908. godine, Jovan Cvijić je razradio koncept teritorijalnog proširenje Srbije, tako što je za saglasnost Srbije da Austro-Ugarska monarhija anektira BiH predložio da se Srbiji ustupi Podrinje, odnosno koridor duž njene istočne granice dužine oko 50 kilometara, sa dvanaest srezova i površinom 10 hiljada kvadratnih kilometara, završivši s konstatacijom da se „srpski problem mora riješiti silom“.

U skladu sa u međuvremenu razrađenim velikodržavnim projektom od „Načertanije“, Srpskog kulturnog kluba, „Homogene Srbije“, nedovršene njihove provedbe i I i II svjetskog rata, a saglasno novim smjernicama političke i intelektualne elite državnog rukovodstva Savezne republike Jugoslavije, posebno Miloševića i Čosića, Skupština srpskog naroda u BiH na 16. zasjedanju u Banjoj Luci 12. maja 1992. godine, na prijedlog Radovana Karadžića, donijela je „Odluku o strateškim ciljevima srpskog naroda u BiH“ u šest tačaka:

- „1. Državno razgraničenje od druge dvije nacionalne zajednice.
2. Koridor između Semberije i Krajine.
3. Uspostavljanje koridora u dolini rijeke Drine, odnosno eliminisanje Drine kao granice između srpskih država.
4. Uspostavljanje granica na rekama Uni i Neretvi.
5. Podela Grada Sarajeva na srpski i muslimanski i uspostavljanje na svakom od delova efektivne državne vlasti.
6. Izlazak Republike Srpske na more.“ („Službeni glasnik RS“, 26. 11. 1993. godine)

Shodno ovim strateškim ciljevima, od aprila 1992. do kraja 1995. preduzeto je više masovnih i brutalnih ofanziva na područje Podrinja i

zbog nametnutog embarga na oružje legalnoj vladi RBiH da se brani, te nereagovanja i pogrešnih odluka međunarodne zajednice, agresor je zauzeo Podrinje izvršivši genocid i druge oblike zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava nad Bošnjacima RBiH.

U gotovo dvodecenijskom iscrpljujućem dokumentiranju svih okolnosti, događaja, procesa, uloga glavnih stranih, agresorskih i aktera odbrane, profesor Čekić je uspio na osnovu vjerodostojnih izvora, dokumenata (i onih Haškog suda), aktera i svjedoka da kompletira ogromnu građu činjenica i dokaza pomoću kojih je mogao naučno rekonstruirati ošamućujuću sliku o istini o genocidu koji je počinjen u Srebrenici i području Podrinja, minuciozno prateći sve faze ove kataklizme; od opsade i koncentracionih logorskih uslova života u Srebrenici, preko prevara sa statusom Srebrenice kao zaštićene zone (sa licemjernim glumcima tih epizoda: Morionom, Galiem, Akašijem, Žanvijeom i Karemansom) neupotrebom zračnih napada, preko okupacije Srebrenice, zločina u Potočarima i zarobljavanja, zatvaranja i neljudskih masovnih likvidacija preko osam hiljada civila, do opisa prikrivanja zločina genocida i prikrivanja dokaza o genocidu.

Utvrđeno je da je za genocid posebno važno stvaranje ideologije koja služi kao vodič i kao opravdanje, jer, kako je to sociolog Leo Kuper u svojoj studiji o političkoj primjeni genocida u dvadesetom vijeku utvrdio, „kada djeluju kolektivno oni (izvršioци genocida) u najmanju ruku trebaju ideologiju koja će legitimirati njihovo ponašanje jer bez toga oni bi sebe vidjeli onakvima kakvi zaista i jesu – običnim lopovima i ubicama.“ Memorandum SANU (a njegov glavni inspirator, kreator i politički pokrovitelj je Dobrica Ćosić) jasno je proklamirao da raniji projekti za „Veliku Srbiju“ ostaju na snazi, čime je definirao taj politički program nacionalno legitimnim. U Memorandumu SANU je navedeno da je rješenje nacionalnog pitanja srpskog naroda bilo spriječeno od komunista krajem Drugog svjetskog rata, a da srpski narod nije dobio svoju vlastitu državu kao ostali narodi, te da je jedino rješenje za istinsko postojanje i razvitak Srba „teritorijalno ujedinjenje srpskog naroda“, što se postiže ujedinjenjem svih Srba u jedinstvenu srpsku nacionalnu državu, odnosno „uspostavljanje punog nacionalnog integriteta srpskog naroda, bez obzira koju republiku ili oblast nastanjuje, je njegovo historijsko i demokratsko pravo.“

Ključna komponenta memorandumskog nacionalizma je bilo beskompromisno neprijateljstvo prema muslimansko/bošnjačkom narodu, koji je zbog svoje veličine i lokacije naseljenosti bio nezaobilazan pri donošenju odluke da li će ili ne Bosna i Hercegovina postati dio velike Srbije. Znatno prije stvarnog raspada Jugoslavije utjecajne ličnosti, znatan dio intelektualne elite u Srbiji, mediji i tzv. orijentalisti oblikovali su stereotipne slike o muslimanima kao tuđincima, inferiornim osobama i prijeljnom svemu onome što Srbi smatraju dragocjenim. Ovakvo, kako Margaret Thatcher navodi, velikosrpsko rasističko stajalište sažeto je u riječima nekadašnje miljenice Zapada, a danas osuđenice zbog ratnih zločina, Biljane Plavšić, kojima opisuje Bošnjake kao „genetski poremećaj na tijelu Srbije“ (*Times*, 12. 01. 2001). Također, propagandna kampanja protiv islamskog fundamentalizma, kako tada tako i danas, kada god za to ima potrebe obezbjeđuje pogodnu osnovu srpskoj političkoj eliti na kojoj ona stvara sliku ugroženosti i formira emotivnu simbologiju, obje u funkciji sredstva za mobilizaciju i ubjeđivanje domaće i međunarodne javnosti u ispravnost srpske politike.

Kredibilni autori, kao što su Darko Hudelist, Vidoslav Stevanović, Dragoljub Todorović, Miodrag Petrović, Olivera Milosavljević i drugi, u najnovijim istraživanjima su dokumentovali da je Dobrica Ćosić od 1968. godine – kroz svoju literaturu, a poslije kroz Memorandum SANU 1986, „Ustavni projekat“ 1998, njegovo pisanje programa Raškovićeve Srpske demokratske stranke, te lično dovođenje Radovana Karadžića na čelo SDS-a i stalno mentorstvo nad njegovom politikom zločina sve do 1995. kroz vršenje funkcije predsjednika krnje Jugoslavije 1992–1993. i na druge načine – bio glavni kreator redefinisano srpskog velikodržavnog projekta, genocidnog za sve nesrbe u Jugoslaviji, a onda je nakon svega pokušao da izbriše svoje kompromitantne tragove u strahu da ne bude priveden u hašku sudnicu. Rezultat toga je i Ćosićev spis „Bosanski rat“ kao sredstvo retuširanja istine o agresiji i genocidu u BiH, što profesor Čekić analizira i pobija u drugom dijelu svoje knjige.

Međutim, ne može se zaobići također činjenica koju je snažno argumentirao Norman Cigar da je Milošević bio taj koji je ne samo naširoko uveo nacionaliste u maticu političkih zbivanja već je također obezbijedio mašineriju u formi političke organizacije, medija i finansijskih sredstava, kao i vojnu silu koja je početna osjećanja transformirala u konkretan državni program. A zastrašujuća sinhronizacija propagande učinila je da za gotovo sve segmente srpskog

društva nasilje postane prihvatljivo i prirodno sredstvo u političkim odnosima, a posebno u postizanju ciljeva velikodržavnog nacionalnog projekta.

Naime, kao i u slučaju svih dosadašnjih zločina genocida, uključujući i holokaust, da se kao pandan pojmu istine suprotstavlja pojam negiranja, isto se, napominje dr. Čekić, desilo i kad je riječ o genocidu u RBiH. Jedan od tipičnih predstavnika srpske nacionalističke ideologije, politike i prakse, Dobrica Ćosić, dokazano glavni kreator projekta i prakse koji su sve to proizveli, svojim djelom „Bosanski rat“ negira počinjeni genocid u RBiH, što je navelo profesora Čekića da to djelo podvrgne detaljnoj analizi i kritičkom proučavanju, sa svim manipulacijama, neistinama, falsifikatima i podmetanjima sadržanim u tom spisu, što čini drugi dio Čekićeve naučne studije sa naslovom „Negiranje genocida“.

Autentični dokumenti srpskih vojnih i policijskih snaga o planiranju, pripremanju, organizovanju i izvršenju zločina genocida, kao i dio istraživanja Komisije Vlade Republike Srpske za istraživanje događaja u Srebrenici i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995, čine treći dio knjige pod naslovom „Prilozi“.

Sadržajno-logičnu sintezu o bitnim segmentima predmeta istraživanja profesor Čekić je prezentirao u „Zaključnim razmatranjima“ knjige, što je pregnantno izraženo u formi bitnih stavova o predmetu istraživanja do kojih je došao provjerom hipoteza u projektu svog naučnog istraživanja.

Imajući u vidu da je čuvena britanska državica Margaret Thatcher napisala (Statecraft, 260) da je velikosrpsko stajalište o Bošnjacima pozadina genocida u Bosni i da „svako ko želi vidjeti dokaze za tu tvrdnju, neka samo prouči duboku i potresnu knjigu profesora Normana Cigara 'Genocid u Bosni'“, kvalifikujući Cigara (zajedno sa Noelom Malcolmom) kao „neprocjenjivi izvor informacija za vrijeme krize u Bosni“ i neospornim autoritetom za ova pitanja, komparirajući mogli bismo reći, imajući u vidu pred sobom Čekićeve knjigu „Genocid i istina o genocidu u BiH“, da je riječ o kapitalnom naučnom istraživanju genocida u međunarodnim razmjerima i da ona, kao i Čekićev ukupni opus djela o genocidu, predstavljaju sam vrh naučnog istraživanja o istini genocida, posebno u BiH, u najširim internacionalnim relacijama, jer

prema opsegu tretiranja, dubini zahvatanja problema genocida, akribiji u prikupljanju podataka i dokaza, iscrpnosti prezentacije cjelokupne građe, preciznosti analize, svestranosti naučne provjere te konciznosti naučnog zaključivanja i impresivnosti sinteze proizlazi da naučni rezultati profesora Smaila Čekića znatno nadmašuju najbolje istraživače fenomena i prakse genocida svjetski referentnih autora, kao što je akademik Vladimir Dedijer i niz drugih.